

Gheorghe Vornicu¹ și rolul său în afirmarea Muzeului Maramureșului

Prof. univ. dr. Ioan Opreș
București

În multe locuri istoria așează, treptat, cuvenite „semne” pe seama celor care au servit-o cu dăruire, fără să-și precupețească energia, timpul și resursele. Nu însă peste tot îi regăsim tocmai pe aceștia, lăsând parcă voit uitării demersurile lor. Reparația în asemenea situații trebuie grabnic făcută. Despre un înaintaș din clasa uitaților de istorie scriem aici, un dascăl căruia i se cuvine recunoștință și un loc foarte bine subliniat în cultura maramureșeană: Gheorghe Vornicu. Numele său ar trebui să-l întâlnim pe frontispiciul muzeului din Sighetu Marmăției iar figura sa, întruchipată în bronzul unei statui, în chiar centrul așezării. Argumentele de mai jos, de natură documentară, se adaugă celor deja evocate de prestigiosul nostru confrate dr. Mihai Dăncuș², cel care i-a desăvârșit lui Gheorghe Vornicu proiectul, dându-i dimensiuni impresionante.

***

La 15 iulie 1930, profesorul Gheorghe Vornicu îi scria noului ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor, Nicolae Costăchescu, că ministerul pe care-l conducea și „Casa Școalelor” i-au refuzat „ani de-a rândul să mă pună în buget”, târăgănând o decizie de subordonare a Muzeului din Sighetu Marmăției fie la Primărie, fie la Prefectură; însă ambele „se oferă a-l lua în proprietatea lor ca un patrimoniu al Țării Voievozilor Maramureșeni, și ca atare a-l întreține și dezvolta, mai ales că ambele aceste instituțiuni au ajutat muzeul cu frumoase donațiuni în bani”³. Intervenția lui Vornicu presupunem că s-a făcut direct și personal, de vreme ce în ziua următoare ministerul s-a adresat Prefecturii Județului, întrebând dacă asuma preluarea muzeului. La 28 iulie 1930, Administrația Județului Maramureș - Serviciul administrației generale a comunicat la București, prin președintele George Dan, că „ia în mod solemn angajamentul de a face toate sacrificiile pentru dezvoltarea, aranjarea și întreținerea acestui Muzeu, singurul păstrător al documentelor de viață al mândrului Ținut maramureșean, punându-l astfel oricând la dispoziția

¹ G Vornicu (1892 Anghelești – Putna - ?), studii universitare de geografie la Cluj, profesor la Sighetul Marmăției și Oradea. Director al ziarului „Gazeta maramureșeană”, ziarist cu colaborări la „Adevărul”, „Dimineața”, „Universul”. Lucrări publicate: *Geografia județului Maramureș*, București 1924; *Organizarea muncii țărânului maramureșan*, Sighet 1926; *Maramureșul*, București 1929. Vezi la Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea*, Cugetarea - Georgescu Delafras, București 1940, p.911

² Vezi în Mihai Dăncuș, *Vernacular Architecture and Other Values of Folk Culture in the Collections of the Maramureș Ethnographic Museum*, Editura Dacia XXI, Cluj Napoca, 2010, p. 19.

³ Cf. adresa cu antetul Muzeul Etnografic Maramureșan din Sighet nr. 1/15. VII. 1930, în ANIC, fond MCA, dosar 11/1930, f. 21.

publicului și a cercetătorilor, aceasta fiind în primul rând în interesul străvechiului nostru ținut și apoi în însăși interesul Patriei și a culturii umane”¹.

Numit profesor la Școala Normală din Sighet, în 1921, Gheorghe Vornicu și-a descoperit vocația muzeografică justificată astfel: „am putut vedea importanța etnografică și națională a culturii poporului maramureșean și de aici a purces în mintea mea ideea absolutei necesități a unui muzeu etnografic, păstrător a tuturor lucrurilor în care se oglindește această cultură din bătrâna țară a Voievozilor”². Opinie și convingeri deopotrivă i-au întărit lui Vornicu *ideea*, care la colegii săi profesori era „strâns legată de arheologie”, considerând aceștia că în Maramureș „din cauza climei veșnic ploioase nepăstrând astfel de pietre (!arheologice!), nu se poate crea muzeu”³. Ca să-l potolească, cei din conducerea Școlii i-au dat inițial o cameră mică, neîncăpătoare, pe care i-au luat-o repede pentru infirmerie, oferindu-i loc în bibliotecă, până în anul 1924, când portarul Școlii i-a adus obiectele colectate „în brațe acasă iar la mine”. Profitând de inaugurarea cu fast a bustului lui Ioan Mihali de Apșa, în mai 1925, și-a expus patrimoniul adunat în Palatul Cultural, unde „au fost văzute pentru prima dată de publicul mirat că pe neștiute s-a putut alcătui un început de muzeu atât de iute răsărit”⁴. Cu acel prilej a și primit primele elogii de la ministrul Cultelor și Artelor, Alexandru Lapedatu, care a scris „în *cartea* muzeului cuvinte de laudă”. În luna septembrie 1926 - cum o arată și dr. Mihai Dăncuș - Simion Mehedinți „a scris o pagină de admirație pentru nou înființata instituție”⁵, aducând în sălile muzeului pe toți participanții la Congresul Național de Geografie. Cu acea ocazie, la 7 septembrie 1926, prestigiosul învățat a spus: „Generația risipitoare de azi nu poate prețui cum se cuvine opera începută în Sighetul confundat sub atâtea aluviuni eterogene. Va veni însă timpul, când o generație creatoare - și prin urmare respectuoasă față de trecut - va întreba cu mirare: cum de s-a început atât de târziu această operă profund culturală? Acei urmași vor pomeni cu adâncă recunoștință numele tuturor celor ce au sprijinit pe culegătorul cel vrednic al documentelor etnografice din Maramureș și vor osândi fără nici o cruțare pe cei ce vor fi rămas nepăsători în acest greu moment al vieții poporului nostru. Întemeietorul Muzeului poate fi pe deplin mulțumit de începutul său atât de lăudabil. Profesorul Vornicu a binemeritat de la țară”⁶.

Cum era conceput muzeografic și ce patrimoniu deținea Muzeul? Evaluarea conceptuală îl arată pe Vornicu ca pe un discipol al concepției lui Romulus Vuia, al cărui muzeu clujean dădea în epocă nota modelului. Astfel, la Sighet regăsim în cele cinci secțiuni dominantă ocupațională; acestea erau organizate și reflectau în obiecte profilurile: vânătoarea (54 obiecte), păstorit și

¹ Cf. adresă cu nr. 8271/28. VII. 1930, Sighet, *idem*, f. 22.

² Cf. *Declarațiune* Gh. Vornicu, Oradea, 20. I. 1932, *idem*, f. 32.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Document prezentat în expoziția deschisă la 2 octombrie 1996 - Așa s-a făcut Muzeul - la Muzeul Maramureșean Sighetu Marmăției, ca și în *Institutul Geografic Cluj*, vol. IV, planșa XIII, care-l prezintă pe Gheorghe Vornicu.

păcurărit (147 obiecte), obiectele casnice (809 obiecte, ultimul o oloiniță), industria casnică (309 obiecte) și obiecte religioase (76), totalizând 1394 obiecte¹.

Dacă evaluăm contextul și vremurile respective, nu ne vom reține admirația pentru tenacitatea cu care Vornicu, un temerar pionier în muzeografie, și-a urmărit pasiunea. Refuzat de conducerea Școlii pentru un spațiu de expunere, ba chiar oprindu-se curățenia în cel de la Palatul Cultural, anchetat că și-ar fi însușit bani, muzeograful și-a văzut strădania amenințată, în pericol de a se destrăma colecția, deși inspectorul general Mitru l-a evidențiat în cartea de onoare a Muzeului. Ajutoarele promise în 1925 de Alexandru Lapedatu (10.000 lei), apoi în 1926, au întârziat sau nu le-a primit, ceea ce l-a demoralizat, deși George Vâlsan, Alexandru Tzigara-Samurcaș, I Simionescu, G. T. Kirileanu, Coriolan Petranu nu și-au oprit laudele la inițiativa de la Sighet. După câțiva ani de eforturi, mai ales de alergătură prin sate „mâncând unde, când și ce apucăm”, rupând „cel puțin 6 rânduri de haine și ghetе”, a ajuns la concluzia că „sacrificiile materiale necesitate de Muzeu mi-au mâncat în bună parte leafa mea și a soției”². În acel răstimp a făcut nu mai puțin de 6 drumuri la București, s-a îmbolnăvit - după o cercetare de teren la Ieud - de laringită acută, ajungând în spital la Cluj, toate acestea contând pentru moralul său. Când Muzeul se înfiripase și recunoașterea lui era publică, conducerea Școlii normale „Regele Ferdinand” a întrezărit totuși valoarea patrimoniului și buna imagine pe care acesta i-ar fi putut-o aduce. S-a adresat în acest sens ministrului - cunoscând opinia favorabilă a lui Nicolae Iorga despre rolul muzeului și al școlii în educație (acesta fiind prim-ministru și *ad interim* la Instrucțiune Publică) - cerând să li se atribuie lor instituția; la București s-a considerat însă cererea nefondată, muzeul rămânând pe mai departe în subordinea Prefecturii, iar de la Școala Normală, profesorul de desen Liviu Bordeaux fiind desemnat să îl supravegheze, în baza unui Regulament ce trebuia degrabă întocmit³. Fondatorul său, prof. Vornicu, a considerat măsura potrivită, apreciind că județul era bine ales pentru a patrona muzeul, și nu școala, acesta fiind „o instituție cu caracter specific regional și național”⁴.

---

¹ Cf. proces-verbal de predare - primire din 4. IV. 1931, Gheorghe Vornicu predând lui Gheorghe Bașca, Dr. Ludovic Báthory, membri în Delegația Consiliului Județean, asistați de Paul Joody, șef birou la Administrația Județeană și Iuliu Marchiș, șef serviciu tot acolo, *idem*, f. 29. La predare lipseau 2 ștergare și 5 țoluri, pentru care s-au dat, la schimb, 2 cojoace noi, pieptare neînscrise în inventar și nenumerate și un halat alb. Cu același prilej, au fost predate 13 scaune (3 de papură), o masă de papură, 9 mese, birouri, 9 dulapuri (8 vitrină și 1 pentru arhivă), 1 cuier, un preș, 8 *manechine* și „cartea de cercetare a Muzeului, carte de inventar” (subl. n.).

² Cf. scrisoare Gh. Vornicu către Prefect, Sighet, 20. VII. 1930, *idem*, f. 27.

³ Cf. adresa Școlii Normale de Învățători „Regele Ferdinand” nr. 156/24. XI. 1931, semnată de V. Popp, *idem*, f. 13.

⁴ În *Declarațiune*, *idem*, f. 32. Această caracterizare obiectivă a corespuns întru totul concepției muzeografice moderne, ceea ce a determinat ca în Legea 311/2003 a muzeelor și colecțiilor publice să i se reconfirme muzeului profilul și competența de muzeu regional.

Neajunsurile materiale și mai ales opreliștile locale l-au determinat pe Vornicu, în 1926, să ceară transferul ca profesor în Oradea. Nu l-a obținut în acel an, ceea ce i-a motivat o nouă cerere în anul următor, de data aceea la Dr. C. Anghelescu, noul ministru, înlesnită de Sabina Cantacuzino, care a susținut-o pasional întrucât era impresionată „de opera Dv. așa de interesantă” de la Sighet¹. În 1930, în sfârșit, Vornicu a fost transferat la Oradea ca profesor la Liceul „Samuil Vulcan”, iar județul Maramureș a hotărât să-l recompenseze „pentru sacrificii” cu suma de 70.000 lei. De acum, colecțiile au trecut la Prefectură, ocupând de la 4 aprilie 1931 patru camere, iar pentru amenajarea lor s-a apelat la Roska Márton, preistorician și muzeolog clujean, care a și săpat în zonă în numele Comisiunii Monumentelor Istorice; de îngrijirea muzeului din partea prefecturii a fost desemnat Paul Joody.

La 20 iulie 1930, încurajat de prefectul Gheorghe Dan, Vornicu și-a scris cererea de recompensare, oferind și exemple ale abnegației și sacrificiilor sale „pentru clarificarea pretențiunilor mele de ordin material, pretențiuni care departe de a fi exagerate (a cerut 80.000 lei, n. n.) înseamnă doar o slabă, justă și echitabilă reparație a cheltuielilor mai mari făcute de mine”². Primind recompensa de 70.000 lei, „sincer cu toată bucuria mai ales că nici nu mă gândeam la acești bani, deși cu drumurile făcute, cu îmbrăcămintea uzată și cu bolile contactate din cauza traiului neregulat prin sate a căror consecință o simt și azi, cheltuisem mult mai mult - făcând și datorii - deși am și soția profesoară”³. De acum Muzeul era asigurat: avea un om de serviciu și un funcționar pentru îngrijirea sa, iar de la bugetul Prefecturii se alocaseră 5.000 lei pentru îngrijirea colecțiilor. Evaluate puțin mai târziu, cheltuielile generale pentru Muzeul din Sighet apar evocatoare și pentru susținerea financiară pe care alte instituții au manifestat-o în acei ani⁴.

Răspunzând solicitării lui Nicolae Iorga de a se activa ca factori de educație publică, cei de la Muzeul Județului Maramureș au comunicat ministerului la 20 decembrie 1931 că, la Sighet, muzeul și colecțiile sale de etnografie, istorie, naturale și artă bisericească erau la dispoziția publicului în zilele de marți/vineri, orele 10-12⁵. Între cele 63 de muzee din cuprinsul

¹ Cf. cerere Gh. Vornicu, 7. XI. 1927, *idem*, f. 23-24.

² Cf. cerere Gh. Vornicu, 20. VII. 1930, *idem*, f. 27.

³ În *Declarațiune*, *idem*, f. 32.

⁴ După referatul inspectorului general Al. Pteancu [1932], acestea se prezintă astfel:

Ministerul Cultelor și Artelor	- 141.250 lei
Fundația Regală „Regele Ferdinand”	- 50.000 lei
Casa Școalelor	- 29.000 lei
Primăria Sighetu Marmăției	- 25.000 lei
ASTRA	- 10.000 lei
Prefectura Maramureș	- 5.000 lei
Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale	- 5.000 lei
Administratorul financiar Emil Teodoru	- <u>2.000 lei</u>

267.250 lei. Cf. *idem*, f. 17.v

⁵ Cf. adresa Muzeului Județului Maramureș din 20. XII. 1931, semnată de responsabilul muzeului Paul Joody, *loc. cit.*, dosar 84/1932, f. 42.

României, de la acea dată, iată, muzeul din Sighet era considerat unul funcțional, capabil să răspundă, prin valoarea colecțiilor și personal, cerințelor primului ministru Nicolae Iorga, vădit interesat de rolul muzeelor în societate. De acum, Gheorghe Vornicu putea să se mândrească cu instituția pe care o crease, de care își leagă în mod nemijlocit numele și pe care o destinase urmașilor voievozilor maramureșeni.